

МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ МЕКЕМЕЛЕРДЕ ЧЕТ ТИЛДИ ОКУТУУНУН ЫКМАСЫ

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN PRESCHOOL INSTITUTIONS

Аннотация: Бул макалада билим алуудагы приоритеттүү багыттардын бири - чет тилин үйрөнүү. Көптөгөн мектепке чейинки билим берүү мекемелери жана ар кандай борборлор баланын алгачкы өнүгүү этабында чет тилдерди үйрөтүү программасын иштеп чыгууда. Чет тилин эрте окутуу ыкмасы 19-кылымда илимий методикалык бутак сыяктуу жаралган. Бүгүнкү күндө азыркы коомдо чет мамлекеттер менен болгон ар түрдүү мамиле күч алып, тил коомдо талапка ылайык болуп калды. Макалада чет тилин эрте окутуу маселеси каралган. Окутуудагы ыкма жана технология сунушталган. Макала балдардын психологиялык өзгөчөлөгүн козгоп өтөт.

Түйүндүү сөздөр: Лингвистика, эрте окуу, мектепке чейинки мекеме.

Аннотация: Одним из самых приоритетных направлений в образовании стало изучение иностранного языка. Многие дошкольные образовательные учреждения и различные центры разрабатывают программы обучения иностранным языкам на ранних этапах развития ребенка. Интегративные занятия применяются для всестороннего воспитания дошкольника, для развития его языковых и общих способностей. Методика раннего обучения иностранным языкам начала зарождаться ещё в 19 веке как отрасль методической науки. В статье рассмотрена проблема раннего обучения иностранного языка. Предложены методы и технологии обучения. Также рассмотрено психологическое состояние детей.

Ключевые слова: Лингвистика, раннее обучение, дошкольное учреждение.

Annotation: One of the top priorities in education has been the study of a foreign language. Many pre-school educational institutions and various centers develop programs for teaching foreign languages in the early stages of child development. Integrative classes are used for the versatile upbringing of a preschooler, for the development of his language and general abilities. The method of early learning of foreign languages began to emerge as early as the 19th century as a branch of methodological science. The article deals with the problem of early learning of a foreign language. Methods and technologies of training are proposed. Also considered the psychological state of children.

Keywords: Linguistics, early learning, preschool institution.

Чет тилин эрте окутуу ыкмасы 19-кылымда илимий методикалык бутак сыяктуу жаралган. Бүгүнкү күндө азыркы коомдо чет мамлекеттер менен болгон ар түрдүү мамиле күч алып, тил коомдо талапка ылайык болуп калды. [1, 51-56 -б.]

Билим алуудагы приоритеттүү багыттардын бири - чет тилин үйрөнүү. Көптөгөн мектепке чейинки билим берүү мекемелери жана ар кандай борборлор баланын алгачкы өнүгүү этабында чет тилдерди үйрөтүү программасын иштеп чыгууда.

Интегративдик сабактар баланын ар кыл тарбия алуусуна, тилдик жана жалпы мүмкүнчүлүгүнүн өсү-

шүнө багытталып өтүлөт. Бул илимий жактан баланын сезимтал мезгилин тил үйрөнүүдө максималдуу колдонуу керек экендигине таянат. Чет тилдерин эрте үйрөтүү маселесинин үстүндө көптөгөн илимпоздор иштешет. Алардын арасында: В.Н Мещерякова, Н.В Семенова, И.Н Павленко, И.Л Шолпо, З.Я Футерман, Л. П Усеева, Н.А Горловой, М.А Хасанова, Carol, Read, Cristina, Bruns, Diana, Webster ж.б. Алгач чет тилин үйрөтүүдө илимпоздор менен практиктер бир ойго дагы да келе алышкан жок.

Илимпоздордун бир тобу эгер мектепке чейинки балдарды чет тилге көндүрүү керек болсо гана, чет

тилин алгачкы кичинекей кезинен үйрөтүүдө сөз кылса болот. Аларды бул көз карашы боюнча эрте окутуу - бул баланын жаны төрөлгөнүнөн тартып, мектепке чейинки мезгилинде интуитивдүү-практикалык мамиле жасоодон пайда болот [2, 91-б.]

Окумуштуулардын экинчи бөлүгү, чет тилине эрте окутуу бул башталгыч класстардын окуучуларын окутуу деген ойлорун айтышат. Н.Д. Гальскова жана З.Н. Никитенько да бар. Алар алгачкы мектепке чейинки балдар менен алгачкы мектеп жашындагыларды айырмалоо керек дешет. [3, 112-б.]

Алгачкы мектепке чейинки билим алуу мектепке чейинки мекемелерде 4-7 жаш. Баланын мектепке кирүүгө чейинки мезгил. Алгачкы мектеп билим алуу 1-4класка чейинки балдардын билим алуудагы биринчи баскыч.

Билим берүү методисттери жаш баланын чет тилдери кайсы жаш убактысында жакшы кабыл алаары жөнүндө бир пикирге келе алыша албай жатышат. Ар бир курак чет тилдерди үйрөнүүдө жакшы да, жагымсыз да мүнөзгө ээ. М.М. Гохлернер жана В. Ейтер мектепке чейинки балдардын психолингвисттик маселесине бир нече көз караштарды эске алып, кийинки лингвистикалык мүмкүнчүлүктөрдүн компоненттерин өзгөчө белгилешти:

- Ачык айрым байкалган вирбалдык эске тутуу;

- Бат жана жеңил билим алуу жана функционалдык-лингвистикалык жалпылоо;

- Фонетикалык, лексикалык жана грамматикалык стилистик деңгээлде имитациялык кептик жөндөмдүүлүк;

- Бир тилден экинчи тилге өтүүдө объективдүү дүйнөнү жаңы психолингвистикалык көз бурчун бат кабыл алуу жөндөмдүүлүгү.

- Фербалдуу материалды каттоо жөндөмдүүлүгү.

Төмөндө саналып берилген компоненттердин баары эле мектепке чейинки баланын лингвистикалык жөндөмдүүлүгүнө сөзсүз эмес деп болжолдосок болот. Мындай жаш куракка принциптүү түрдө ачык-айкын тилдик эске тутууну белгилөө керек. Ал сөздүк запасты бат топтоого жаны формага жана грамматикалык конструкцияга ээ болууга пассивдүү сөздүктөн активдүүгө сөздөрдү которууга жана фонетикалык, лексикалык, грамматикалык жана синтактиктик деңгээлдерде имитациялык кептик жөндөмдүүлүктөрдү өнүктүрөт. Алар ар кайсы типке ар кандай мамиледе болот [4, 49-51-б.]

Чет тилин үйрөнүүдөгү негизи болуп, предметти кабыл алуудагы баланын психологиялык жана физиологиялык даярдыгы эсептелет. Балдардын чет тилин үйрөнүүдөгү так жаш курагы аныктоого эч болбойт. Анткени ар бир баланын психологиялык кабыл алуусу ар башка. А.А. Загородниова өзүнүн “чет тилин эрте окутуу маселеси” макаласында баланын чет тилин кабыл алуудагы негизги психологиялык өлчөмдөрдү көрсөтөт.

Кээ бирин санайбыз:

- Ойдун кабыл алуудагы топтолушу, туруктуу көнүл бөлүнүшү;

- өтүү жөндөмдүүлүгү, байкоо;

- угуу жана көрүү эске тутумду өнүктүрүү логикалык ой жүгүртүү мугалимди көнүл бөлүп кабыл алуу жана угууну, жетпей маселени түшүнүп кабыл алуу, окуу процессинде так жана түшүнүктүү суроолорго жооп берүү, пикир алмашууда кептик маданиятты “этикет” кармоо, өзүн-өзү контролдоо өнөрү бул окуу

мактында эрктик аракетти көрсөтө билүү “ өзүн каалаган эмес, керек болгон нерсени кылуу” берилген жагдайда иштеп көрүүсү керек..

3-6 жаштагы балдарды чет тилге үйрөнүүдө билим берүүдөгү жаңы ыкмаларга алып келди. Психологдор менен мугалимдер баланын жаш курагы чет тилди үйрөнүүдө уникалдуу экен деген бир ойго келишкен. Чет тилдерди эрте үйрөнүүдөгү кызыгуунун артылышы, баштапкы мектептеги жана мектепке чейинки мекемелерде эксперименттердин негизинен байкалат. Бул жаш курактын психологиялык өзгөчөлүгүнүн күчү тилдин информациясын, ар кайсы тилдеги кептик агымдарды бат кабыл алууга үйрөтүү. Чет тилдерин эрте үйрөнүү баланын жалпы психикалык өнүгүүсүнө, тилдик өзгөчөлүгүнө жана жалпы көз карашынын өнүгүшүнө жакшы таасирин тийгизет.

Логопедия боюнча окумуштуулар чет тилди үйрөнүү баланын өз тилинин өнүгүшүнө оң таасирин тийгизет. Чет тилин үйрөнгөн балдар эске тутуунун жогорку деңгээлине ээ болушат. Алардын көңүл бөлүү деңгээли жогору болуп турат. Л.С. Выготский, С.Н. Рубинштейн чет тилдерди үйрөнүүнү 6-8 жаш курактарында баштоо жакшы болот деген. Анткени бул куракта өз тилин жакшы билип, жаңы тил үйрөнүүгө бала акыл эси менен кабыл алып, билип үйрөнө баштайт. Бул мезгилде кептик жүрүм-турум эч тоскоолдуксуз жүрүп, чет тилинде контакт түзүү да эч тоскоолдуксуз жүрөт. Кичинекей балага чет тилин үйрөнүүдө оюн, ыкмасын колдонсо, жакшы үйрөнөт. Балдарда конкреттүү образдык ой жүгүртүү жакшы өнүккөн. Ал ассоциациялык түрдө ишке ашат [5, 62-76-б.]

Баланы окутууда көрсөтмө курал колдонуу өтө маанилүү. Анткени көрсөтмө курал баланын тилге болгон кызыгуусун арттырып, окуу процессиндеги чарчоону жоготот. Окутуу процесси баланын эрктүү көнүлүн эркин бурдуруу жолу менен түзүлүшү керек.

З.Я. Футерман чет тилин бала бакчаларында окутууда 25-30 баладан турган топ менен иштөө керектигин белгилейт. Бул балдардын бири-бирине көнүп калгандыгы менен түшүндүрүлүп, топ-топ менен болгон оюн көбүрөөк эффективдүүлүк алып келет деп белгилейт. Эксперимент жүргүзүлүп, майда топ-топторго бөлүнүп окутууда эффективдүүлүктүн жогору экендигин көрсөткөн. Бирок, Л. Шалпо бул ыкманы четке каккан. Анын ою боюнча балдардын бири-бирине көнүп калышы жогорку күчкө ээ. Бирок, топтор менен окууда бейтааныш балдардын колдонушу, башкача айтканда, группада 25 балага сабак өтүү анча эффективдүү болбойт. Л.Шалпо сабак өтүүдө группаны 5тен аз эмес кылып, чогултуп окуу керек.

Жалпы биргелешип топто пикир алмашуу 8 кишиден ашпоосу керек. Кийинки негизги суроо-сабактын болуп туруусу жана улануусу зарыл. З.Я. Футермандын ою боюнча 5-6 жаштагы балдарга сабактын узактыгы 20-25 мүнөттөн көп болбоосу керек [6, 63-б.] Бул ойду ал эксперименттин жыйынтыгына таянып айтууда. И.Л. Шалпо болсо бул жыйынтык жогорудагы группага 25-30 кишини чогултуудан улам келип чыкты дейт. Анткени, бул акыбалда мугалим да, окуучуларда узак убакыт окуй алышпайт. Е.И. Негневицкийдин 5-15 адам менен иштеген иш чеберчилиги жана И.Л. Шалпонун 7-10 киши менен иштөөсү мындай сабактын 35тен 45 мүнөткө чейин созуларын балдардын чарчабашын көрсөткөн. Чарчабаган баланын кийинки

сабакка да барууга, окууну аяктоого көңүлү келет да, З.Я Футерман айткандай эффективдүү окууга алып келет. [7, 85-92-б.]

Сабак учурунда иш-аракет ыкмасын өзгөртүү өтө маанилүү. Мисалы, оюндар сүйлөшүүгө, бийге, ырдоого өтүү жана башкалар. И.Л Шампонун ою боюнча жөнөкөй сабактын жумасына 2-3 жолу болуусу абзел.

Жумасына бир жолу болгон сабак натыйжалуу (продуктивдүү) эмес. Балдар алган билимин тастыктабастан, кийинки сабакка чейин унутуп коюуга үлгүрүшөт. Билим берүү максаттуу жана дем берүүчү болуусу керек. Балага оң дем жана окуп жаткан тилине кызыгуусу болуусу керек. Бул үчүн оюн керек. Ал окуучу менен окутуучунун ортосундагы байланышты жакшыртып, ойлоо жана көңүл бөлүүнү өстүрөт. Ошондой эле оюн башка ыкмалар менен байланышта кызыктуу болуусу абзел. Оюн ыкмасынын негизи болуп оң сезимде ойлонуп табылган кырдаалды түзүү жана мугалим окуучу тарабынан бул же тигил роль кабыл алынышы керек [8, 24-29-б.]

Балага чет тилин эрте үйрөтүүдөгү негизги принциби болуп, эмне болуп жана эмне жөнүндө сөз болуп жаткандыгын ачык даана түшүнүп тургандыгында. Ар башка тилде сүйлөп жаткан балдарды байкоодо, биринчи мезгилде алар бири-бири менен пикир алмашуудан качып жаткандыгын байкоого болот. Мугалим бул учурда балдардын ортосунда байланыш түзүүчү звено болуп саналат.

Балага өз тили, чет тилин үйрөнүп жатканда жөлөк болуп турат. Бул нерсе баланын кабыл алуу активдүүлүгүнөн көрүнөт.

Өз тилинин жардамы менен балдар жаңы сөздөрдүн маанисин түшүнүп отурат. Балдар көбүнчө сөздөрдү, сандарды, ырларды жаттоодо алардын мааниси менен өз тилине которуунун жардамы менен түшүнүшөт. Өзгөчө өз тилинин мааниси жомокторду англис тилинде коюуда жогорулайт. Анткени, жомокту балдар өз тилинде да билишет. Балдарга угуу, көрүү көрүнүмдүүлүктөрү керек. Алар анализаторлорду гана эмес ар кандай эске тутуу түрлөрүн, алардын ичинде кыймылдаткычты да мамилдештирет. Колдон келишинче ар кандай иштөө, уюштуруу формаларын бириктирүү керек: индивидуалдык, пардык, группалык жана коллективдик [9, 20-26-б.].

Алгачкы биринчи эки жылдыкта окутуу оозеки түрдө жүрүшү керек. Окуу жана жазуу болбоосу тийиш, анткени окуунун баштапкы этабында кыйынчылыктар туулбасы үчүн жана өз тилинде окуу жана жазуу тоскоолдук жаратпашы үчүн [10, 52-59-б.].

Азыркы учурда адамзатынын компетенттүүлүгүнүн негизгилеринин бири болуп коммуникативдик компоненттүүлүк эсептелет. Мектепте окуу эффективдүүлүгү коммуникативдик көндүмүнүн деңгээлине көз каранды. Бул көндүмдөрдү мугалим байкап, өстүрүүсү керек. Коммуникативдик билим берүүдөгү концепциядан улам башкы маселелердин бири болуп окуучулардын интеллектуалдык өнүгүүсү болуп саналат. Ал эми коммуникативдик билим берүүдөгү принциптердин бири болуп, жекече принциби эсептелет. Тагыраак айтканда окуу процессинде окуучунун жекелик өзгөчөлүгүн колдонуу жеке касиеттерин эске алуу – кызыгуусу, жекелик, анын класстагы статусу жана өзгөчө көңүл бөлүнө турган нерсе – бул анын чет тилине болгон эрки жана кызыгуусу.

Биринчиден ар бир мугалим окуучуга чет тилин үйрөтүү мүмкүн экендигин билүүсү керек. Анткени англис тили программада бар. Бирок окуучуну чет тилин жакшы көр деп кыйнап окутуу мүмкүн эмес. Экинчиден, баарына белгилүү болгондой, багытсыз иш болбойт.

Бул жаш куракта билим алуу окуучулардын таанып билүү жөндөмдүүлүгүнүн өнүгүшүнө, чет тил предметин так кызыгуусуна алып келет. Окутуудагы коммуникативдик багыт бул оюн түрүндөгү ыкмаларды көп колдонуу, билим берүү процессин эне тилине таянуу менен багыттоо. Коллективдик жана индивидуалдык принциптердин биргелешүүлөрү сабакта жакшы жыйынтыктарга алып келет. Бул жаш курактагы балдарга ар нерсеге кызыгуу, активдүүлүк деген нерселерге таандык. Алар туубаса, жоготкуч тилге болгон жөндөмдүүлүккө ээ. Ал эми тил өз учурунда баланын өнүгүүсүнө өбөлгө болот.

Көптөгөн биздин да чет мамлекеттик мугалимдердин методикалык китептерин окуудан улам адамды формалдуу жол менен чет эмес экендиги түшүнүктүү болду. Бала өзү баш алуу үчүн эмес ага керек экендигин түшүнүп, окуугусу келе турган жагдай керек. Бул учурда да баланын чет тилде сүйлөө коркунучу бар экенин эске алуу керек. Болуп турган психологиялык тоскоолдукту жана ички кармалгандыкты жоюу мугалимдин негизги маселелеринин бири. Бул маселени чегүүдө окуу процесси ар бир конкреттүү окуучуну пассивдүү өзүн окутууга мүмкүндүк берген адамдан активдүү чыгармачыл катышуучуга айлантууда гана окуу процесси эффективдүү болоорун билүү нерсе.

Окуучулардын көңүлүнө, окуп жаткан предметине болгон кызыгуу киргизүү керек. Ал үчүн сабакта алардын эмоционалдык берүүсүн өрчүтүү керек. Бул өз учурунда бардык окуучуларды таанып билүүчү процесске алып кирет. Балдар менен иштөөдө алардын канчалык деңгээлде кызыга тургандыгынан, кийинки окутуудагы ийгилик келип чыгат экендигин түшүнүү керек.

Адабияттар

1. Агурова Н.В. Гвоздецкая Н.Д. Английский язык в детском саду. – М., 1963., 51-56 б.
2. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы. – М., 1968., 91 б.
3. Гальскова Н.Д., Глухарева Е.А. Немецкий язык в детском саду. – М., 1993, 112 б.
4. Ижогова Т.И. Как научить малышей читать// Иностранные языки в школе. – 1993. - № 1. – 49-51 б.
5. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. - 1966- № 6.- 62-76 б.
6. Футерман З.Я. Иностранный язык в детском саду. – Киев, 1984, 63 б.
7. Смирнова А.И., Кронидова В.А. Практическая фонетика английского языка: Учебное пособие для первого года обучения школьников английскому языку. – СПб., 1995, 85-92 б.
8. Леонтьев А.А. Психологические предпосылки раннего овладения иностранным языком// Иностранные языки в школе. – 1985. - № 5. – 24-29 б.
9. Негневичкая Е.И. Иностранный язык для самых маленьких: вчера, сегодня, завтра// Иностранные языки в школе – 1987. - № 6. – 20-26 б.
10. Никитенко З.Н. Технология обучения лексике в курсе английского языка для детей 6 лет в первом классе средней школы // Иностранные языки в школе. – 1991. 52-59 б.